

4.5.2016

Sisäministeriölle

Suomen Punaisen Ristin lausunto pelastustoimen strategia 2025 luonnoksesta (SMDno-2014-2718)

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua valmisteilla olevasta luonnoksesta ”pelastustoimen strategia 2025”.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (811/2005). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Järjestö harjoittaa ja kehittää pelastustoimen vapaaehtoistoimintaa ja tässä roolissa mm. koordinoi Vapaaehtoista pelastuspalvelua (Vapepa). Suomen Punainen Risti on osa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, joka toimii kaikkialla maailmassa, avustaen luonnonkatastrofien ja konfliktien keskellä eläviä ihmisiä seitsemän perusperiaatteen mukaisesti.

Suomen Punainen Risti pitää erinomaisena strategian keskeistä toiminta-ajatusta, joka korostaa **koordinoidun yhteistyön merkitystä** turvallisuuden parantamisessa kaikissa olosuhteissa. Tätä tavoitetta konkretisoi strateginen tavoite tarjota pelastustoimen jatkuvaa valmiutta hyödynnettäväksi aiempaa laajemmin yhteiskunnassa. Suomen Punainen Risti korostaa myös yhteiskunnan eri toimijoiden valmiuden nykyistä kokonaisvaltaisempaa hyödyntämistä niin pelastustoimessa kuin sisäisen turvallisuuden toimialoilla laajemmin.

Järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden rooli

Pelastustoimen strategia 2025 sisältää kuusi kansallista tavoitetta. Yhtenä tavoitteena on, että pelastustoimi on varautumisen ja siviilivalmiuden johtava yhteensovittaja ja vahva yhteistyökumppani. Suomen Punainen Risti pitää myönteisenä, että mietinnössä on otettu huomioon viranomaisten välisen koordinaation parantaminen sekä yhteistyö muiden toimijoiden, ml. järjestöjen kanssa (tavoite 5). **Suomen Punainen Risti esittää, että järjestöjen ja vapaaehtoistoimijoiden rooli sekä koordinoitu yhteistyö niiden kanssa otetaan strategiassa huomioon läpileikkaavasti eri tavoitteiden toimeenpanossa, niin ettei se jää irralliseksi tavoitteeksi muiden rinnalle.**

Järjestöjen ja vapaaehtoisten toimijoiden roolin tunnistaminen ennakolta on olennaista erityisesti kun varaudutaan vakaviin kriisitilanteisiin; järjestöjen, mukaan lukien Suomen Punaisen Ristin, valmiutta ja varautumista on Suomessa rakennettu yhdessä viranomaisten kanssa vuosikymmenten ajan. Laajamittaisia onnettomuuksia ei Suomessakaan voida hoitaa pelkästään viranomaisten toimesta, vaan järjes-

4.5.2016

töillä on olemassa sekä tarvittavat kontaktit että toimintamallit paikallisten toimijoiden mobilisointiin, joiden hyödyntäminen on täysin välttämätöntä vakavissa onnettomuuksissa ja kriiseissä.

Järjestöt ovat keskeisiä toimijoita kaikkien pelastustoimen strategian tavoitteiden saavuttamisessa. Eri järjestöt mm. ylläpitävät ensihoitopalveluita (tavoite 1), toteuttavat pelastustoimen vapaaehtoistoimintaa ja ylläpitävät kriisi- ja katastrofivalmiutta sekä valmiutta lähettää ja vastaanottaa kansainvälistä apua (tavoite 2), kehittävät omatoimista varautumista ja ihmisten kykyä selviytyä onnettomuuksista (tavoitteet 3 ja 4), sekä harjoittavat turvallisuusviestintää verkostojensa kautta (tavoite 4). Lisäksi järjestöillä on omia koordinaatioverkostojaan joita hyödynnetään tehokkaasti myös viranomaisten toimesta onnettomuus- ja kriisitilanteissa (tavoite 5). Tässä yhteydessä **Suomen Punainen Risti on huolissaan siitä, että strategiasta puuttuu nykyisellään kokonaan pelastusalan järjestöjen oma vahva rooli yhteensovittaa ja koordinoida laajemmin vapaaehtoissektoria.** 51 järjestön yhteenliittymä Vapepa on kansainvälisesti ainutlaatuinen esimerkki järjestöjen ja viranomaisten yhteisestä koordinaatiomekanismista, joka toimii yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Pelastustoimea voidaan historiallisen taustansa vuoksi kuvata sisäisen turvallisuuden vapaaehtoissektorin hyödyntämisen ja käytön edelläkävijänä. Suomen Punainen Risti nostaa esille tämän perinteisen roolin mukaisen vetovastuun toimialan strategisessa kehittämisessä. **Valmisteilla olevan strategian tulisi näin ollen varmistaa, ettei järjestökenttää ja vapaaehtoissektoria yhtäältä (i.) jätetä pois tai käsitellä erillisenä toimialan keskeisissä prosesseissa,** kuten osaamisen kehittämisessä, uusissa työtavoissa ja työturvallisuudessa sekä yhteistoimintajärjestelyissä, **tai toisaalta (ii.) jätetä huomioimatta käytännön toiminnassa pelastuslaitoksissa.** Kun strategiassa esimerkiksi nostetaan esille strategisena tavoitteena osaamisen kehittäminen, myös pelastustoimen tehtäviin osallistuvien vapaaehtoissektorin toimijoiden osaamisen kehittäminen on huomioitava osana turvallista ja laadukasta koko alan palvelutuotantoa.

Lisäksi huomioimme, että koska strategiassa on kattavasti otettu huomioon varautuminen ja yhteisöjen omatoiminen varautuminen ja kyky selvitä onnettomuuksista, tulisi strategian jatkovalmistelussa sekä etenkin **toimeenpanossa ottaa entistä kattavammin huomioon perinteisen pelastusalan vapaaehtoistoimijoiden lisäksi esimerkiksi erilaiset sosiaali- ja terveysalan järjestöt,** joilla on merkittävää toimintaa yhteisöjen oman varautumisen, ennaltaehkäisyn ja selviytymiskyvyn parantamisen edistämiseksi. Lisäksi valmius ottaa vastaan ja hyödyntää myös spontaaneja vapaaehtoisia on tarpeen ottaa huomioon jo ennakolta, koska kokemuksemme mukaan tällaiset verkostot ovat tärkeitä ihmisten toimintavalmiuden kanavoimisessa laajamittaisessa kriisissä.

Johtaminen ja yhteensovittaminen

Strategian mukaan ministeriöllä on vahva rooli toimialan valtakunnallisena johtajana ja pelastuslaitoksilla maakunnallisena johtajana. Strategiassa esitetään pelastustoimelle nykysitä vahvempaa roolia varautumisen ja siviilivalmiuden johtavana

4.5.2016

yhteensovittajana niin että koko yhteiskunnan valmius paranee. Suomen Punainen Risti pitää strategian tärkeimpänä tavoitteena pelastustoimen palvelujen järjestämisestä yhdenmukaisesti. Toiminnallisena tavoitteena tulisi olla **nykyistä vahvemmat valtakunnalliset toimintatavat ja käytännöt yhtäältä helpottamaan yhteistyötä eri toimijoiden kesken ja toisaalta varmistamaan tarjottavien palvelujen laatu.**

Tietoperusteinen päätöksenteko

Suomen Punainen Risti tukee erityisesti strategian näkemystä siitä, että tärkeä osa turvallista ja kriisinkestävää Suomea on tietoperusteinen päätöksenteko sekä kyky analysoida systemaattisesti toimintaympäristöä ja sen riskejä. Esimerkiksi ilmastomuutos vaikuttaa globaalisti ja paikallisesti, ja sen vaikutusten ymmärtäminen, ennakointi ja niihin vastaaminen vaatii nykyistä laaja-alaisempaa yhteistyötä tutkimuslaitosten, viranomaisten ja esimerkiksi järjestöjen kanssa. **Suomen Punainen Risti tukee vahvasti strategiassa esitettyä tavoitetta, jonka mukaan aktiivinen yhteistyö ja tiedolla johtaminen nähdään läpileikkaavana tavoitteena, joka ohjaa jatkossa jokapäiväistä työtä ja kehittämistä.**

Kyky analysoida ja ymmärtää sekä alan sisäisiä että ulkoisia muutoksia on osa toimialan strategista johtajuutta, joka palvelee laajemmin sisäistä turvallisuutta. Samalla Suomen Punainen Risti haluaa korostaa haavoittuvuuksien ja erityisesti **voimavarojen nykyistä laajempaa tunnistamista ja hyödyntämistä** resurssien niuketessa. Tietoperusteisen johtamisen yksi alue tulisikin olla järjestöjen ja vapaaehtoisten toiminnasta syntyvän ensikäteisen ja hiljaisen tiedon huomioiminen.

Väestön suojaaminen

Varautumisen lisäksi Suomen Punainen Risti korostaa Sendain toimintaohjelman 2015–2030 tavoitteiden mukaista tehokkaampaa ja vaikuttavampaa [katastrofi]riskien ennaltaehkäisyä ja hallintaa. Koska riskien ennaltaehkäisy ja hallinta vaativat usein poikkeusolosuhteita ja perinteiset siilot ylittäviä toimia, korostuu tässä erityisesti strategian johtoajatus yhteistyöstä. **Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että strategiassa on selkeästi nostettu esille kyky ylläpitää siviiliväestön suojaamista** kaikissa tilanteissa. Pelastustoimella on tärkeä rooli väestön suojaamisen kehittäjänä, valmiuksien ylläpitäjänä ja puolestapuhujana erityisesti poikkeusoloja ajatellen. Tähän sisältyvät Geneven sopimusten mukaiset siviiliväestön suojelun periaatteet.

Yksilöiden ja yhteisöjen vastuu

Suomen Punainen Risti pitää hyvänä, että strategia korostaa yksilön vastuuta turvallisuudestaan. Suomen Punainen Risti ehdottaa kuitenkin, että näkökulman tulisi korostaa vahvemmin kansalaisten (neljäs sektori) roolia lähiyhteisöjen turvallisuudessa ja varautumisessa ja sitä kautta laajemmin osana sisäisen turvallisuuden verkostoa. **Yksilö tulee nähdä aktiivisena toimijana ja päätöksentekijänä omasta turvallisuudestaan.**

4.5.2016

Vaikuttavaan turvallisuusviestintään liittyen Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä että valistuksesta siirrytään kokemuksellisuuteen, vuorovaikutukseen ja tekemiseen, jonka lisäksi turvallisuusviestinnän tavoitteet sidotaan laajempaan ilmiöpohjaiseen turvallisuusviestintään, kuten asumisen ja arjen turvallisuus. Tavoitteena tulisi olla sisäisen turvallisuuden kaikkien toimijoiden nykyistä tiiviimpi ja tavoitteellisempi yhteistyö.

Pelastustoimen strategisena tavoitteena **yhdenmukaiset avunsaajien tarpeisiin vastaavat palveluketjut** ovat Suomen Punaisen Ristin näkökulmasta realistisia ja tuovat todellista lisäarvoa laajemmin yhteiskuntaan. Erilaisten kansalais- ja taustaryhmien huomioiminen ei vain palvelujen kohteena vaan erityisesti aktiivisina resursseina, toimijoina ja yhteistyökumppaneina on osa tasa-arvoista, avointa, läpinäkyvää ja uudistuvaa kansalaisiaan edustavaa pelastustoimea.

Kansainvälinen yhteistyö

Suomen Punainen Risti korostaa **kansainvälisen yhteistyön tuomaa lisäarvoa** varautumisen ja operatiivisen valmiuden lisäksi tiedonvaihdon, hyvien käytäntöjen ja oppimisen näkökulmasta koko toimialan kehittämisessä. Lisäksi on tärkeää että kansainvälisen avun antamisen ja vastaanoton koordinaatio yhdessä eri siviilitoimijoiden kanssa on osa pelastustoimen strategista tehtävää. Esimerkiksi Suomen Punaisella Ristillä on kansainvälisen liikkeen verkoston kautta kontaktit kaikkiin 189 sisarjärjestöönsä maailmalla, ja valmius sekä lähettää että vastaanottaa kansainvälistä apua. Punaisen Ristin kansainvälinen liike onkin esimerkki pelastusalan yhteistyökumppanista, joka tarjoaa osaamista niin ennaltaehkäisyssä, varautumisessa kuin operatiivisessa valmiudessaakin koko yhteiskunnan käyttöön. Strategisella tasolla on tärkeää, että pelastustoimi tunnistaa ja pystyy jatkossakin hyödyntämään olemassa olevia kansainvälisiä verkostoja ja resursseja.

Kristiina Kumpula
pääsihteeri